

САМОЛИЧНИ ЕПИСКОПОВ СУД НАД СВЕШТЕНИЦИМА

Dr Никодим Милаш

www.pravoslovo.net

Ја сам био запитан: може ли епископ самолично и без формалног црквеног суда казнити једног подручног му свештеника забраном богослужења? Ово ми је питање стављено било позивом на данашњу праксу у руској цркви, по којој је пракси то допуштено надлежном епископу у неким одређеним случајевима.

Да је дотични, који ме о томе запитао, прочитао §. 20. мојег „Црквеног казног права”, или моја тумачења 5. канона I васељенског сабора, 4. канона VII васељ. сабора и 132. и 133. канона картагенског сабора, не би се без сумње трудио, да ми ставља оно питање, јер би из тога дознао, да ли може епископ сам и без епархијског суда наложити једном свештенику забрану богослужења. Али зар многи између Срба имају или и знају за моје књиге, или ако их неки случајно имају, зар да се они муче прелиставати те дебеле књиге? Како било већ, и пошто се дотични позвао на праксу у овоме питању руске цркве, на коју се праксу ја нијесам довољно обазрео у мојим књигама, то ћу овим путем да одговорим на оно питање.

Шта је и како је о овоме данас у руској цркви, то казује 155. чланак устава руских консисторија 1883. године. Тај је чланак одштампан у §. 145. мојег „Црквеног права”, и ко има ту књигу, може га прочитати. У ствари је то, да по томе чланку сваки руски епархијски епископ има право да сам, по својој личној власти и без консисторије, суспендује за двије седмице од богослужења сваког подручног му свештеника, који је уз то дужан подвргнути се за то вријеме односној епитимији у мјесту, гдје епископ одреди.

Одредба овог чланка руског консисторијског устава, узета за себе, може изгледати, да није у складу са другим односним канонским прописима, јер, као што сам ја на другоме мјесту казао, без формалног црквеног суда, не може никоме никаква црквена казна бити наложена за неку кривицу. У канонима се осуђује, кад неко без формалнога црквенога суда буде подвргнут некој црквеној казни, и спомињу се изрично епископи, који самолично, и обишавши прописани казнени судски поступак, наложе какву казну, било то свештеницима или свјетовњацима. Стари црквени Устав IV вијека у својем 32. канону каже: „Епископ нека не исљеђује никакву тужбу без присуства својих клирика, јер ће друкчије бити без снаге свака пресуда епископова, ако она није потврђена присуством клирика.” Апостолске Установе, законски зборник истога вијека, у 47. глави II књиге каже то исто, и одређује, како мора бити састављен судски сенат и какав мора бити сами поступак при суђењу. Ово што кажу ти црквено-правни споменици првих хришћанских вијекова, то је исто

било кроз све вијекове цркве, да све судске послове свештенства расправљају и ријешавају духовни судови, који су уз дотичног епархијског епископа, и који му помажу у вршењу његовога права суђења и евентуалног налагања црквених казни. Сердички 14. канон осврће се на то, кад би један епископ у гњеву и раздражен подвргао казни неког презвитера или дјакона, и наређује да такав поступак епископов не треба одобрити, него треба да сабор епископа испита односну кривицу и да установи, да ли је дотични заслужан казне. Седми васељенски сабор својим 4. каноном осуђује епископа, који сам одлучи каквог свог клирика за то, што је тај клирик учинио нешто, што је противу закона. Картагенски сабор својим 133. каноном осуђује епископа, који несмотрено одлучи некога од црквене заједнице, а 132. каноном, кад одлучи од црквене заједнице некога, који му је насамо исповједио неки свој пријеступ. Сви ови и слични им по садржају канони имају у виду с једне стране, да се уздржи основно правило сваког уређеног друштва, да се само послје правилног и свестраног ислеђења неке кривице, може изрећи дотична пресуда, те при потреби правично наложити кривцу односна казна, а с друге стране имају у виду људску немоћ, од које као људи, могу не бити слободни и епископи, и да ради те немоћи не би пострадала правица и подлегао казни нико, који можда у самој ствари не заслужује казну.

Осврћући се на поменути чланак руског консисторијског устава, један руски професор црквенога права (пок. Н. Суворов) казао је, да је та наредба унесена у устав из римокатоличког црквеног права, у којем се признаје законитом свака осуда, коју један епископ ради ма које кривице изрече противу подручног му каквог свештеника *ex informata conscientia*, тј. по својем личном увјерењу, без формалног црквеног суда.

Да има неке бар спољашне сличности између оне одредбе руског консисторијског устава и овога што прописује римокатоличко црквено право, истина је.

До тридентскога сабора (1545-63.) важило је и у римокатоличкој цркви правило, да никакав епископ без формалног суда не смије осудити једног свештеника; готово једнако као у православној цркви. Између многобројних рефорама, особито у области црквене дисциплине, сабор је овај, у интересу, као што каже Hinschius, лакшег уздржавања потчињености свештенства, особито обзиром на околност, што епископи до тога времена нијесу имали власт, ради разних пријеступа клирика, који су пријеступи остајали затајани, забрањивати таквим клирицима, да ступају на више степене, или их суспендовати од богослужења, сабор је законом установио, да епископи не буду увијек везани формалим судским поступком у погледу кривица подручног им свештенства, него да могу по својој савјести (*ex informata conscientia*), без судског поступка (*extrajudicialiter*) и ради ма каквог било узрока (*ex quacunque causa*) суспендовати од права богослужења сваког свог клирика. Осуду таку своју епископ ће саопштити кривцу без потребе да му је образложи и да му казује, за какву га кривицу суспендује. Вријеме трајања такве суспензије сабор није одредио, тако да је она могла бити трајна, и тек послје је објављено било, да та суспензија има бити само за неко одређено

вријеме, дакле привремена. Противу овакве осуде није дозвољена апелација ни на какву вишу редовну судску инстанцију; једино папи могао се осуђени пожалити, и у таквом само случају епископ је дужан да образложи своју осуду, али ово ипак не обуставља осуду све до папинога ријешења. Овој одредби тридентскога сабора показала се у римокатоличкој цркви код многих велика противност, која је трајала више од два вијека. На једноме великом црквеном сабору у Пистоји крајем XVIII вијека отворено се устало противу исте наредбе; док папа Пије VI није свечаном булом (1794.) објавио под пријетњом анатеме, да се свака мора покоровати одлуци тридентскога сабора. Иста одлука на снази је данас у свој римокатоличкој цркви.

Рекосмо, да има неке сличности међу овом одредбом тридентскога сабора и оним чланком руског консисторијског устава; али да је извор томе чланку она тридентска одредба, као што је казао онај руски професор (познат иначе по својем нагињању к западњаштву), ми не би смјели да устврдимо, у колико је нама позната историја руског црквеног законодавства. При томе, сама она сличност врло је релативна, и могло би се о њој говорити само са извањске стране оне одредбе, али не и са унутрашње стране, са стране суштине њене. Тридентски сабор даје епархијском епископу неограничену власт, да може по својој личној увиђавности суспендовати једног свештеника од права да врши богослужење ради сваке без разлике кривице и ради ма каквог било узрока (*ex quacunque causa*); а руски консисторијски устав спомиње таксативно, када и због каквих изрично кривица може то да учини епископ. Дотични чланак тог устава каже: „Непосредно суду архијерејском подлеже: 1). кривице (проступки), које бивају по незнању или несмотрености, а које, да се изгледе и да се очисти савјест свештеникова, потребују јерархијско дјеловање архијереја, и нијесу за јавност, нити је цјелисходно, да се подвргавају формама обичнога суда; 2) уопште кривице противу вршења дужности и противу доброга владања, које нијесу скопчане са јавном штетом и саблазни, а које се опазе код свештеника, чије је пређашње владање било непрјекорно; 3) тужбе, које се подносе изрично под условом, да би свештеник, који је у нечему неправилно поступио, био поправљен архипастирским судом и савјетом, без формалног судског поступка.” Додаје одредба истог чланка, да ако епископ, позвавши к себи кривца, нађе да код њега постоји једна од поменутих кривица, у таквом случају подвргава га горереченој казни, противу које он се не смије жалити вишој црквеној власти, али која казна не билежи се у опћем списку о владању тога свештеника. Као што се види, велика је ту разлика између овога што прописује руски консисторијски устав и онога, што прописује тридентски сабор. Сврха је одредбе овога сабора, да се чим више концентрише власт у рукама епископа, који имају да раде у интересу централне црквене власти и да се уздржи безусловна канонска послушност вишој јерархији од стране свештенства; а сврха одредбе руског консисторијског устава састоји се у томе, да се отклони свака јавна саблазан, да се сачува општи свештенички углед и да се свештеник, који је по незнању или несмотрености учинио какву кривицу, исправи без јавности архипастирским савјетом и отачаском опоменом. По првој одредби случајна самовоља и страственост неког епископа није ничим

ограничена, нити је епископ дужан да каже кривцу, зашто га осуђује, док међутијем по руској одредби „епископ призива к себи лично окривљеног, испитује његову савјест, предочује му кривицу, и тек тада издаје своју одлуку о томе, да ли да се подвргне казни окривљени, или да се отпусти без казне.” И ово што сада рекосмо, независно од свега другога, показује јасно, колико је азардована тврдња оног руског професора, да за поменути чланак консисторијског устава „русская црковъ сдѣлала заимствование изъ католическаго церковнаго права.”

По нашем разумјевању поменута одредба руског консисторијског устава потекла је из општега појма о архипастирској власти епископа у својој епархији, са којом влашћу скопчана му је дужност, између другога, да се стара, да не буде саблазни у цркви и да буде очуван углед свештеника, као духовних пастира народа; а потекла је она из општега правила, да без епископа не може црквени суд никакву казну никоме наложити, и да епископ има право да свакоме кривцу ублажи казну. А могла је иста наредба потећи и из буквалних ријечи односних канона на прим. 32. апостолског канона, који каже: „Ако је један презвитер или дјакон одлучен од свога епископа, таквога презвитера или дјакона не смије примити други епископ”, или 4. канона антиохијског сабора, који каже: „Ако је који презвитер или дјакон свргнут од свог епископа, па се усуди обавити какву свештену службу”, итд. или 6. канона истога сабора, који прописује: „Ко је од свога епископа одлучен био, не може бити примљен од других епископа”, итд. Коментатор Зонара у тумачењу 4. канона антиохијског сабора овако се о личном суду епископа над свештенством изражава: „Ради суда над епископима, који су оптужени за пријеступе, потребит је сабор, који ће судити и одлучити; а презвитере и дјаконе и остале клирике суди надлежни епископ, и њему је дана власт да изрекче пресуду.” Ови и слични други примјери не искључују формални судски поступак при суђењу свештеничких кривица, али не искључују ни то, да може један епископ, кад су посриједи горепоменути обзири, самолично и без формалног судског поступка, судити свештеницима у оним границама и на начин, како то прописује данашњи руски консисторијски устав.

Узимајући пак питање ово са гледишта опортунитета, и видећи колико је данас ослабила свештеничка дисциплина, особито у неким помјесним црквама, и каква је самовоља завладала међу свештеницима, ми не само што не би могли осудити поменуту одредбу руског консисторијског устава, него сматрамо, да би исту одредбу морале усвојити и све друге обласне цркве, наравно уз обвезу дотичног епископа, да је свагда готов у случају призива образложити пред надлежним синодом, ради чега је он суспендовао једног свештеника, обишавши редовни црквени суд и без правилног судског поступка.